

Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Düzeyi Açısından 2009 Sosyoloji Ders Programının Değerlendirilmesi

Evaluation of the 2009 Curriculum of Sociology Lesson in Terms of Meeting Secondary Education Competencies

Ümmühan Güliz ORHAN
Abdullah ADIGÜZEL

Düzce Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
Düzce, Türkiye

ÖZ

Yetkinlikler kişilerin bireysel gelişimini, topluma etkin ve sorumlu olarak katılımlarını, istihdam edilebilmelerini destekleyen temel becerilerdir. Sosyoloji eğitimi içinde yaşanan toplumu analiz ederek bireylerin günlük hayata aktif katılımını sağlamayı hedeflemektedir. Yetkinliklerin geliştirilmesi ve eğitim programlarına yansımaları eğitimin önceliklerinden biri olmuştur. Bu nedenle programlarda yetkinliklerin ne düzeyde karşılık bulduğunun belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu araştırma ile sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2019–2020 eğitim-öğretim yılında Düzce ilinde bulunan 91 felsefe grubu öğretmeni- öğretmen adayı ve sosyoloji dersi seçen 330 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma yaklaşımlarından tarama yöntemi kullanılan araştırmada veriler araştırmacının geliştirdiği “Sosyoloji Ders Programının Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır ve verilerin analizinde betimsel istatistikler, parametrik testler, parametrik olmayan testler ve korelasyon testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları şu şekildedir: öğretmenlere göre sosyoloji ders programı ortaöğretim yetkinliklerini doğrudan veya dolaylı olarak yeterli düzeyde karşılamaktadır, ayrıca öğretmen görüşleri kişisel özelliklere göre anlamlı farklılık sergilememektedir. Öğrencilere göre sosyoloji ders programı ortaöğretim yetkinliklerini doğrudan ve dolaylı olarak yeterli düzeyde karşılamamaktadır, ayrıca kitap okuma sıklığı değişkeni dışında kişisel özellikler anlamlı farklılık oluşturmamaktadır. Öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında ise ilişki bulunamamıştır. Araştırmacılara öğretmenlere faydalı olacak, sosyoloji dersi amaçlarına uygun, her yetkinlik alanına özel uygulama örnekleri hazırlanması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar yetkinlik, hayat boyu öğrenme, ortaöğretimde sosyoloji, ortaöğretim yetkinlikleri, sosyoloji ders programı

ABSTRACT

Competencies are fundamental skills that support personal improvement, effective integration into society as responsible individuals, and productive employment. The sociology curriculum aims to provide the active participation of individuals in daily life by analyzing social life. The development of competencies and their reflection on curriculums is considered an educational priority. For this reason, it is crucial to determine the level of correspondence of competencies in the curriculum. Therefore, the present study aims to verify the degree of meeting the requirements of secondary school education competencies in the sociology curriculum. The research employed 91 philosophy teachers/candidate teachers and 330 high school students having a sociology course as an elective course in the 2019–2020 academic year at Düzce province. The survey research design was carried out as a quantitative approach and, the data were collected through the “The Sociology Curriculum Evaluation in Terms of Qualification of Secondary School Competency Levels Questionnaire,” designed by the researcher. Descriptive statistics, parametric tests, non-parametric tests, and correlation tests were employed. Results reveal that the sociology curriculum is sufficient enough to meet secondary education competencies both directly and indirectly at a high degree, according to teachers. Furthermore, teachers’ views do not differ significantly according to personal characteristics. On the other hand, according to the students, the sociology curriculum does not meet secondary education competencies both directly and indirectly at a sufficient degree. Student views do not differ significantly according to personal

Bu çalışma, birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Geliş Tarihi/Received: 02.02.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 03.08.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Ümmühan Güliz ORHAN
E-mail: ummuhanguliz@gmail.com

Cite this article as: Orhan, Ü. G., & Adigüzel, A. (2022). Ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyi açısından 2009 sosyoloji ders programının değerlendirilmesi. *Educational Academic Research*, 46, 85-98.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

characteristics, apart from the book-reading frequency. Also, teacher and student views are not correlated. For future research, preparing activity examples, in each competency are accordant with the objectives of the sociology curriculum, might be helpful for teachers.

Keywords: Key competency, life-long learning, secondary school competencies, sociology course curriculum, sociology in secondary school

Giriş

Eğitimden beklentiler kişilerin yaşam felsefelerine göre farklılıklar arz etmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında eğitim ile toplumların gelişmesi, bilinç kazanması ve aynı zamanda toplumda düzenin sağlanması ve oluşan düzensizliklerin engellenmesinin hedeflendiği görülmektedir (Durkheim, 2016). Sosyoloji bilimi, toplum bilimi anlamına gelmektedir, bilimsel yöntemin ilkeleriyle bireyi, toplumsal davranışları, toplumsal yasa ve kuralları, toplumsal değişmeyi anlamaya ve açıklamaya çalışan bir bilim dalıdır (Tezcan, 1985). Sosyoloji biliminin doğduğu ve geliştiği ülkelerde sosyoloji öğretimi bireylerin toplum yapısını anlaması, toplum yaşamına uyum sağlaması, toplumsal problemleri anlayarak tartışması ve çözüm üretebilmesi için gerekli görülmüştür. Ayrıca gençlerin toplumu iyileştirebilmesi, demokratik yaşam becerisi kazanması ve aktif vatandaş olarak toplumu geliştirmesi amacıyla da sosyoloji öğretimi önemli görülmüştür (Chatel, 2009; DeCesare, 2005; NRW, 2015).

Sosyoloji öğretiminin genel amacı bireylerle içinde yaşadıkları toplum arasındaki ilişkileri anlamak olarak tanımlanmaktadır (Tezcan, 1985). Sosyoloji öğretimiyle bireyler toplumsal hayatı anlamlandırabilir, toplumsal hayatın getirdiği koşulların insan hayatını nasıl etkilediğini görebilirler. Ayrıca, bireysel sorunların ardındaki toplumsal nedenleri fark edebilecek bakış açısı kazanabilirler (Şavran ve ark., 2013). Böylece, kendi yaşamlarının ve sorunlarının nedenini fark eden, gelecekle ilgili daha doğru şekillendirebilen, olayları etrafıca düşünebilen, araştıran ve sorgulayan bireyler olabilirler. Sosyoloji öğrenimi kişilik gelişimi, sosyalleşmenin önemi, değişme ve gelişmelerin takip edilmesi, hak, hukuk, adalet, görev, yetki, sorumluluk gibi konuları kapsamaktadır (Yavuzer, 2015).

Sosyoloji bilimi en genç sosyal bilimlerden biridir. Sosyoloji biliminin oluşması, gelişmesi, kurumsallaşması ve ortaöğretim düzeyinde okutulması 19. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur. Ortaöğretim düzeyinde sosyoloji öğretimi birçok ülkede bulunmakla birlikte Fransa, Türkiye, Amerika ve Almanya gibi ülkelerde okutulmaktadır. Fransa, Almanya ve Amerika'da gelişen sosyoloji akımları ve sosyologlar tüm dünyadaki sosyolojik çalışmaları etkilemiştir.

Sosyolojinin anavatanı olan Fransa, Türkiye ve diğer birçok Avrupa ülkesini araştırma metodu ve öğretimiyle etkilemiştir (Ülken, 2008). Durkheim'den sonra sosyoloji pedagojik bir başarı göstermiş ve ortaöğretim programına girmiştir. Hazırlanan ders kitapları alanın önde gelen profesörleri tarafından yazılmıştır (Kabakçı, 2011). Fransa'da öğretmen okulları ve bazı liselerin programlarında (Kabakçı, 2011) ahlak derslerinin içinde felsefe, psikoloji ile birlikte verilmeye başlanmıştır (Ülken, 2008). Sosyoloji dersinin konuları 1966'dan beri "sosyal gruplar, kültür ve toplumda aile, sosyalleşme sosyal değişim" olmuştur, derslerin uygulanmasında öğrencilerin deneyimlerine yakın bir konu ile başlayarak gittikçe küresel sorunları içerecek şekilde genişletilmesi yöntemi uygulanmıştır. Dersin amacı yıllar içinde değişikliğe uğramakla birlikte ekonomi ve sosyal gerçeklerle ilgili temel bilgileri vermek,

topluma karşı yansıtıcı bir tutum geliştirmek, vatandaşlık eğitimi vermek ve sosyal problemler hakkında eleştirel farkındalık geliştirmek genel amaçları olarak kalmıştır (Chatel, 2009).

Almanya sosyoloji biliminin gelişmesi için büyük katkılar sağlanmasına ve sosyoloji alanında her biri ayrı birer ekol oluşturmuş Marx, Weber ve Simmel gibi düşünürler yetiştirmesine rağmen sosyoloji öğretiminde aynı etkiyi gösterememiştir. Ortaöğretim düzeyinde sosyoloji öğretimi hem geç başlamış hem de yaygınlaşmamıştır (Ülken, 2008). Eyaletler arasında farklılıklar olmakla birlikte sosyoloji dersi ortaöğretim düzeyinde, uzmanlık alanı sosyal bilimler olan öğrencilere seçmeli ders olarak sunulmaktadır. Sosyoloji öğretiminin amacı öğrencilerin toplumda yaşayabilme konusunda oryantasyon kazanmaları, kendi kültürlerine ve dünyaya ait bilgilerini genişletmeleri, özgür düşünmeyi öğrenmeleri, toplumsal yaşam içinde rotasını belirleyebilecek ve kişiliklerini oluşturmaları şeklinde belirtilmiştir. Sosyoloji ders programı sayesinde bireylerin aktif demokratik yaşamı öğrenmesi ve bu derste kazandığı becerileri akademik, iş ve meslek hayatında kullanabilmesi beklenmektedir (NRW, 2015).

Amerika'da sosyoloji öğretimi diğer birçok Avrupa ülkesine kıyasla çok daha erken dönemde başlamış ve lise eğitiminde çok daha fazla öğrenciye ulaşmıştır. 1910 yılında başlayan sosyoloji öğretimi ilk önce somut örnekler üzerinden sorunları fark etme, çözme, önleme, düzeltme, iyileştirme şeklinde ve uygulamalı olarak yapılandırılmıştır. Daha sonraki yıllarda sosyal problemlere, reformlara ve vatandaşlık eğitimine odaklanılmıştır (DeCesare, 2005). Son yıllarda ise vatandaşlık eğitiminin yanında, öğrencilerin diğer akademik disiplinleri ve araştırma yöntemlerini bilmesi, eleştirel düşünme becerileri kazanması gereği de vurgulanmaya başlanmıştır (DeCesare, 2002).

Türkiye'de 1924 yılında okutulmaya başlanan sosyoloji dersi akıl yürütme ve sorgulama gibi becerilerin kazanılmasına ağırlık vermiş ve okuldan hayata açılan bir kapı görevi üstlenmiştir (Gövs 1925'den akt. Okay, 2019). Ancak sosyoloji dersi uygulamada birçok sorunla karşılaşmıştır. Öğretmenlerin dersi okutacak yeterlilikte olmayışı, hazırlanan öğretim programlarının amaçlarının siyasal gelişmelere göre değişmesi (Zabun, 2012), ders kitaplarının yoğun bir Fransız etkisinde olması, konuların ve kavramların Türkiye'den örneklerle somutlaştırılarak anlatılamaması, pedagojik eğilimleri dikkate almaması, bilinçli bir sosyoloji yorumuna varmayı değil ezberciliği amaçlaması (Okay, 2019) ve toplumsal gerçeklikten uzak olması eleştiri konusu olmuştur (Bulut, 2008). İlk sosyoloji ders programında; iktisat sosyolojisi (maddi ihtiyaçların sağlanması için kurulan sendika, kooperatifler, üretim tarzları, iş bölümü vs.), aile sosyolojisi (ailelerin şekilleri, evliliğin sosyolojik değerlendirilmesi, kadının ailedeki durumu vs.), siyasi ve hukuki sosyoloji (millet, devlet, hükümet, devlet şekilleri, ceza, vs.) ve sosyoloji bakışıyla din, sanat ve ilim konuları bulunmaktadır (MEB, 1935). Programda Osmanlı öncesi Türk devlet örgütlenmeleri, milliyetçilik, Türk milliyetçiliği gibi ulus-devletin inşasına dönük tarihsel konular bulunmaktadır (Zabun, 2012). Bu dönemde sosyoloji

biliminin daha iyi anlaşılmasına yönelik çalışmaların yapıldığı, yeni ders kitaplarının yazıldığı görülmektedir. Lise öğretmenlerinden Mustafa Namık "İçtimaiyat Nedir?" Kazım Berge "Sosyoloji," Nurettin Topçu "Toplumbilim" ve H. Ziya Ülken'in Umumi İçtimaiyat ve Mehmet İzzet'in İçtimaiyat adlı eseri bu çalışmalara örnek tir (Zabun & Berber, 2013).

1938 yılına gelindiğinde programın amaçlarının "Gençleri sosyal vakalar üzerine düşündürmeye ve bunlar arasındaki ilgileri araştırmaya alıştırmak ve Türk devriminin amaç bildiği ideallerin fikri temellerini kavrayacak hale getirmek ve böylece Türk sosyetesinin gelişmesine yarayacak işler yapacak yurttaşlar yetiştirmek" şeklinde belirginleştiği görülmektedir (MEB, 1938). Programın amaçlarının yanı sıra programa eklenen öğretmenin dikkat etmesi gereken hususlar bölümü ve Necmettin Sadak tarafından yazılan ders kitabı ile yaşanan toplumsal dönüşümün ideolojik alt yapısını oluşturmayı hedeflediği anlaşılmaktadır (Zabun & Berber, 2013). 1952 programı ve içeriğinin geliştirildiği 1957 programı "Cemiyet Olayları" ve "İlerlemiş Cemiyetler" olmak üzere iki ana başlık altında ele alınmıştır. "Cemiyet olayları" olarak adlandırılan birinci bölümde; sosyoloji okumanın insana kazandırdıkları, sosyal gerçeklik, sosyolojinin bölümleri ve sosyoloji tarihi yer almaktadır. "İlerlemiş cemiyetler" başlığı altında ise; millet, devlet, din, aile, ekonomi kurumu çerçevesinde üretim, tüketim, işbölümü, ahlak ve hukuk ve son olarak kültür ve uygarlık konuları yer almaktadır (MEB, 1957). Aynı yıllarda sosyoloji öğretiminin önemsendiğini ve öğretmenlerin bu konuda bilinçlendirilmeye çalışıldığı gösteren bir bildiri sunulmuştur. Bildiride Fındıkoğlu sosyoloji dersi öğretmenlerine yönelik olarak öğrencilerin hayata atıldıklarında memleket meseleleriyle ilgilenen, aktüel konuları takip eden, sosyologlar hakkında öz bir bilgi sahibi olan kültürlü iyi birer vatandaş olmalarının gereğini vurgulamıştır (Fındıkoğlu, 1959). 1976 programında sosyal olayları tanımak, bunlar arasındaki ilişkileri araştırmak, sosyal yapının unsurlarını, sosyal ilişkilerin içeriğini, Türk milletinin sosyal kültürel mirasını ve sosyoloji alanını tanımasını hedeflenmiştir (MEB, 1976). Sosyoloji ders programlarının konularında ve programın yapısında sosyal ve politik değişimlerin yanı sıra program geliştirme çalışmalarının da etkisinin olduğu 1987 ve 1995 programlarında daha açık bir şekilde görülmektedir.

2000'li yıllar ise "yapılandırmacılık" anlayışının bakanlık tarafından kabul edildiği, programların değiştirilip pilot uygulamaların yapıldığı bir dönem olmuştur. Yapılandırmacılık bilgiyi temelden kurmaya dayalı bir anlayıştır. Öğrenenin bilgiyi yapılandırması ve uygulamaya koyması amaçtır, bunun için öğrenene bilgiyi yapılandırabilecek, oluşturabilecek, yorumlayabilecek ve geliştirebilecek uygun şartların hazırlanması anlamına gelmektedir (Günindi ve ark., 2017). Halen kullanılmakta olan 2009 sosyoloji ders programı aynı felsefeyle aktif öğrenmeyi sağlamaya çalışan, öğrenciyi merkeze alan, öğretmeni koordinasyon sağlayıcı olarak tanımlayan yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmıştır ve halen kullanılmaktadır (MEB, 2009). Sosyoloji ders programı; "Sosyolojiye Giriş," "Birey ve Toplum," "Toplumsal Yapı," "Toplumsal Değişme ve Gelişme," "Toplum ve Kültür," "Toplumsal Kurumlar" olmak üzere altı üniteden oluşmaktadır. Sosyoloji ders programının kazanım ve etkinlik örnekleri oluşturulurken, öğrencilerin ilgi, yetenek ve becerilerini geliştiren, yaşadığı toplumu anlayabilen, bilimsel bakabilen, sosyolojik bakış açısını geliştiren ve günlük hayatla sosyolojik bilgi arasında bağ kuran bir program hedeflenmiştir. Öğrenciyi merkeze alan, öğrencilerin bilgiyi araştırıp keşfetmesinde, yapılandırmasında aktif ve sorumlu olması amaçlanmış ve öğretmenin görevinin ise koordinasyonu sağlayan, yönlendiren ve gerektiğinde müdahale eden olarak belirlenmiştir. Yapılandırmacı

yaklaşımla hazırlanan programın anlaşılıp uygulanabilmesi için ekler kısmına örnek dersler, ders materyalleri, okuma metinleri ve farklı ölçme araçları eklenmiştir. Öğretmenin programı kullanırken; etkinlik örneklerinin aynen ya da değiştirilerek kullanılacağı, gözlem, sunum, tartışma belirtme, sözel katılım, okuma, yorum yapma gibi yöntemler kullanılması gerektiği, okul içi ve dışı örneklerle anlamanın kolaylaştırılması, konuların yerel, ulusal veya evrensel ölçekte ele alınması, kazanımlara uygun yöntem ve tekniklerin seçilmesi ve uygun öğrenme ortamları oluşturulması önerilmiştir. Sosyoloji ders programında öğrencilerin üst düzey zihinsel becerilerinin; okuduğunu anlama, eleştirme, yorumlama; bilgi toplama, analiz etme ve bir sonuca ulaşma, gözlem yapma, gözlemlerden sonuca ulaşma, günlük hayatta karşılaşılan problemleri çözüme, araştırma yapma, sorgulama yapma, tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama, öğrendikleri ile günlük yaşam arasında ilişki kurma, kendini ve arkadaşlarını değerlendirme gibi alternatif değerlendirme yaklaşımlarıyla değerlendirilmesi vurgulanmıştır (MEB, 2009).

Sosyoloji dersi bu gelişmelere rağmen akademik çalışmalarda eleştirilmiştir. Bu eleştiriler program boyutunda, öğretim programlarının siyasal gelişmelerden etkilenmesi (Zabun, 2012) ve programın içerik boyutunda, öğrencilerin toplumsal sorunlara ilgi göstermelerini ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmelerini desteklememesi, aktüel konulara yer vermemesi (Alican, 2007; Anık, 2008; Ülken, 2008), gerekli öğretim araçlarıyla zenginleştirilmemiş olması, öğrencilerin aktif katılımına dayanmaması, düz anlatım kullanılması, öğrencilerin empati ve iletişim yeteneğini geliştirmemesi yani davranışlarına yansımaması (Banoğlu & Baş, 2012) yönündedir. Sosyoloji dersi kapsamında bakanlık tarafından hazırlanan ders kitapları da araştırmalara konu olmuş ve ders kitapları pedagojik eğilimleri dikkate almaması bilinçli bir sosyoloji yorumuna varmayı değil ezberciliği amaçlaması, toplumsal gerçeklikten uzak olması, dersin yaşantılara dayanmaması, Türkiye'ye özgü özelliklerden yeterince bahsedilmemesi, toplumsal cinsiyet eğitimi yeterince karşılanmaması (Üstündağ, 2017) ve kavramların Türkiye'den örneklerle somutlaştırılmaması, cumhuriyetin ilk yıllarında sosyoloji kitaplarında yoğun bir Fransız, 1940-1950'li yıllarda Almanya, 1960 sonrasında ise ABD'deki sosyoloji anlayışının etkisinde yazılmış olması eleştiri konusu olmuştur (Bulut, 2008).

21. yüzyıla gelindiğinde sadece sosyoloji dersi değil eğitim sisteminin tümünde yeni sorunlar oluşmaya başlamıştır. Sanayi toplumunun ihtiyaçlarına göre şekillenen eğitim sisteminin bireysel ihtiyaçları ve çağın gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kaldığı belirgin bir şekilde kendini göstermiştir. Hızla değişen ve bilgi toplumu olarak adlandırılan bu dönem hayat boyu öğrenme felsefesiyle tekrar yapılandırılmaya çalışılmıştır. Artık bilginin sadece tek yönlü olarak kazandırılması değil bilgiye ulaşma yöntemlerinin öğrenilmesi, yaşayarak öğrenme ve öğrenmenin hayat tarzına dönüşmesi önem kazanmıştır. Ayrıca bilişim teknolojilerindeki yeniliklerin hızlanması iş bulma ve istihdam edilebilme fırsatlarının azalmasına, uluslararası rekabet şartlarının ağırlaşmasına neden olmuş, bireylerin niteliklerinin sürekli olarak artırılması ihtiyacını doğurmuştur (Aksoy, 2013). Bu ihtiyaç hayat boyu öğrenme kavramıyla ifade edilmeye başlanmış ve bir fikir olarak olgunlaşmaya başlamıştır. UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) ve OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) gibi uluslararası kuruluşlar tarafından eğitim sisteminin hali hazırdaki durumu ve gelecekte nasıl eğitimin verilmesi gerektiği araştırılarak yeni bir eğitim anlayışı oluşturulmuştur (EURODICE, 2000). Bu eğitim anlayışında

eğitimin türünden çok kalitesine, erişilebilirliğine ve öğrencilerin eğitim süreçlerinin tasarlanmasına katılımına vurgu yapılmıştır. Hem çağın sorunlarını hem de çözümlerini içinde barındıran hayat boyu öğrenme kavramı üzerinde birçok eğitimci çalışmış, bu konuda raporlar ve komisyon kararları hazırlanmıştır. Başta Avrupa birliği ülkeleri olmak üzere, Avrupa birliğine aday ülkeler de bu çalışmalarını yakından takip etmiş ve hayat boyu öğrenmeyi toplumlarının yapısını geliştirmek için bir araç olarak görmüşlerdir (Aksoy, 2013; Güleç ve ark., 2012). Avrupa komisyonu hazırladıkları bildiriye hayat boyu öğrenen bireylerin sahip olması gereken anahtar yetkinlikleri açık bir şekilde tanımlayarak her bireyin hangi donanıma sahip olması gerektiğini ve eğitim programlarının bu donanımı nasıl kazandıracaklarını netleştirmiştir. Bu yetkinlikler şu şekilde tanımlanmıştır: ana dilde iletişim yetkinliği, yabancı dilde iletişim yetkinliği, matematik, bilim/teknoloji yetkinliği, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme yetkinliği, sosyal ve vatandaşlık yetkinliği, inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliği, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği (EC, 2006).

Türkiye Avrupa Konseyinin tavsiye kararını kabul eden Avrupa Birliği üyesi ve üyelik sürecindeki ülkeler ile birlikte Hayat Boyu Öğrenme için Anahtar Yetkinlikler konusunda çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu kapsamda Mesleki Yeterlilik Kurumu, MEB ve Yükseköğretim Kurumu temsilcileri bir araya gelerek Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu Türkiye Yeterlilik Çerçevesini geliştirmiştir. Anahtar yetkinlikler bireylerin bilgi toplumunun gerektirdiği becerilerle donatılmasına destek olan temel beceriler olarak tanımlanmış (TYÇ, 2016b), eğitim politikalarında anahtar yetkinliklerin geniş ölçekte kazanılmasına öncelik verileceği belirtilmiştir (TYÇ, 2016a). Bu kapsamda öğretim programları yenilenmiş ve programlara "yetkinlikler" alanı eklenmiştir (MEB, 2018). Ancak eklenen bu maddelerin programa yapılan ekler değil, öğrenmeyi yapılandıran temeller olarak algılanması beklenmiştir (Akbaş & Özdemir, 2002).

Yürürlükte olan sosyoloji ders programı 2009 yılından beri kullanılmaktadır. 2018 yılında yapılan program değişikliği sosyoloji ders programını etkilememiştir. Çağın anlama çabasında olan bireyler yetiştirmeyi hedefleyen sosyoloji ders programının gelişen çağın beklentilerine göre bireylerin yetiştirilmesini gerektirdiği gerekçeyle hazırlanan anahtar yetkinlikleri karşılama düzeyinin belirlenmesi bir gereksinim olarak görülmektedir. Sosyoloji dersi ortaöğretim düzeyinde önem kaybetmiş ve akademik çalışmalarda da gereken ilgiyi görememiştir. Bu çalışma yetkinliklerin önemi, programların yetkinlikleri karşılama düzeyinin ölçülmesi, sosyoloji dersinin öneminin tekrar gündeme getirilmesi ve bu alanda yapılan çalışmaların artırılması açısından önemli görülmektedir. Bu araştırma bu gereksinimi karşılamak amacıyla desenlenmiştir. Araştırmanın genel amacı sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyini öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayalı olarak belirlemektir. Bu genel amaç kapsamında öğretmen ve öğrencilere göre son hazırlanan 2009 yılı sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyinin ve onların görüşlerinin kişisel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenerek öğretmen ve öğrencileri görüşleri arasındaki ilişki araştırılacaktır. Araştırmanın amacı doğrultusunda beş alt problem belirlenmiştir. Bunlar; "öğretmenlere göre sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyi nedir," "öğretmenlerin görüşleri onların kişisel özelliklerine göre farklılık göstermekte midir," "öğrencilere göre sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyi nedir," "öğrencilerin görüşleri onların

kişisel özelliklerine göre farklılık göstermekte midir," "öğrenci ve öğretmen görüşleri arasında ilişki var mıdır" şeklindedir.

Yöntemler

Araştırmanın Deseni

Araştırma tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Sosyal bilimlerde sıkça kullanılan tarama modeli düzey belirlerken ve geniş bir kitlenin görüşü resmedilirken kullanılan betimsel bir araştırma yöntemidir (Can, 2014). Bu çalışmada 2009 sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini ne düzeyde karşıladığı ölçülmek istendiğinden, öğrenci ve öğretmenlerden oluşan büyük bir topluluğun görüşünün betimlenmesi amaçlandığından nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli seçilmiştir.

Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'de sosyoloji dersini lise düzeyinde okumuş olan öğrenciler ile bu dersi okutan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini seçilirken ulaşılabilir örnekleme yöntemi seçilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın örneklemini 2019-2020 eğitim- öğretim yılında, Düzce ili devlet okullarında sosyoloji dersini seçen 11 ve 12. sınıf öğrencileri ile Felsefe Grubu Dersi öğretmenleri ve öğretmen adayları oluşturmaktadır. Buna göre Düzce ilinde sosyoloji dersi alan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 330 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmanın öğretmenlerle yürütülecek kısmı için felsefe grubu öğretmenlerinden sosyoloji dersi yürütmüş olan öğretmenlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak bu sayı istatistikî analizler için gerekli şartları taşımadığı için sosyoloji mezunu olan ve öğretmenlik uygulaması yapmış olan öğretmen adayları da çalışmaya dâhil edilmiştir. Böylece 86 öğretmene ulaşılmıştır. Dolayısıyla 330 öğrenci ve 86 öğretmen bu araştırmanın nihai örneklemini teşkil etmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmaya kaynaklık eden verileri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen "Sosyoloji Ders Programının Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek maddelerinin yanı sıra kişisel bilgi formu ile cinsiyet, okul türü, kitap okuma sıklığı, internet kullanım amacı, sosyal medya kullanma, okul kulüplerine katılma ile ilgili veriler de toplanmıştır. Ölçeğin geliştirilme süreci Tablo 1'de sunulmuştur.

Uygulanan ölçeğin iç tutarlılığını test etmek için faktör analizi yapılmıştır. Toplanan verilerin faktör analizine uygunluğu Bartlett-Testi ile araştırma grubunun büyüklüğünün yeterliliği ise Keiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ile değerlendirilmiştir. KMO değerinin faktör analizi için KMO değeri 0,951, Bartlett Küresellik Testi sonucu ($\chi^2 = 3.560, p < .05$) olarak bulunmuştur ve bu değerler veri yapısının faktör analiz için yeterli ve uygun olduğunu göstermektedir. Ölçeğin maddelerinin boyutlarının belirlenebilmesi ve geçerlilik analizinin yapılabilmesi amacıyla açılımlı faktör analizi yapılmıştır (Ek. 1). Açılımlı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) aynı çalışma grubuna, öğrenci ölçeğine uygulanmıştır. Alanyazında bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılara göre AFA ve DFA için aynı çalışma grubunun kullanılması ölçme aracının özelliklerinin daha derin bir şekilde araştırılmasına olanak sağlamaktadır (Hair ve ark., 2006). Ayrıca ulaşılabilir örneklemin sayısının az olması iki farklı örneklem oluşturulmasına imkân sağlamamıştır.

Açılımlı faktör analizinde, temel bileşenler (principal component) analizi ile faktör yapılarının belirlenmesi için varimax (eksen döndürmesi) uygulanmıştır. Döndürme işleminin sonucunda iki faktörlü yapıya ulaşılmıştır (Ek. 2). Birinci faktörde 11,

Tablo 1. <i>Ölçeğin Geliştirilme Süreci</i>	
Süreç aşamaları	Yapılan analizler
Verilerin faktör analizine uygunluğu	Barlett- testi
Araştırma grubunun sayısının yeterliliği	Keiser- meyer- olkin
Açımlayıcı faktör analizi	temel bileşenler analizi yöntemi
Faktör yapılarının incelenmesi ve faktör yüklerinin hesaplanması	dik döndürme yöntemlerinden Varimax
Ölçeğin güvenilirlik analizi	Cronbach Alpha
Ölçeğin geçerliliği	Doğrulayıcı faktör analizi Ki kare uyum testi (Chi-Square Goodness, χ^2), Serbestlik derecesi (Degrees of Freedom Sd veya Df), Ki-Karenin serbestlik derecesine oranı (χ^2/Sd), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root 96 Mean Square Error of Approximation, RMSEA), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), Uyum iyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI), Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI) ve Artışlı Uyum İndeksi (Incremental Fit Index, IFI) uyum indeksleri

ikinci faktörde 7 madde bulunmuştur. Birinci faktörde yer alan maddeler; “sosyoloji ders programı ile dolaylı olarak karşılanan yetkinlikler,” ikinci faktörde yer alan maddeler ise “sosyoloji ders programı ile doğrudan karşılanan yetkinlikler” olarak isimlendirilmiştir. Döndürme öncesi birinci faktör yük değerlerinin özdeğeri 1’den büyük olan iki faktör toplam varyansın %60,359’unu

açıklamaktadır. Döndürme sonrası açıklanan toplam varyans yine %60,359 olduğu görülmektedir.

Döndürme öncesi maddelerin büyük çoğunluğunun birinci matriste yer almakta, 4, 5 ve 7. Maddeler ise birbirine yakın değerler almaktadır. Döndürme işlemi sonrasında ise ilk yedi maddenin (s1,..., s7) ikinci matriste, diğer 11 maddenin (s8,..., s18) ise birinci matriste yer almaktadır. 18 maddelik ölçeğin iki faktörlü bir yapıda olduğu, faktörlerin toplam varyansın % 60,359’unu açıkladığı ve faktör yüklerinin .5’in üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre ölçek 18 maddeden oluşan, iki faktörlü yapısının geçerli olduğu söylenebilir.

Ölçeğin iç tutarlılığını test etmek için açımlayıcı faktör analizi sonucunda belirlenmiş olan alt boyutlara ve toplam ölçeğe Cronbach Alpha iç tutarlılık testi uygulanmıştır. Ölçeğin tamamının Cronbach Alpha katsayısı ,944, alt boyutlarının 1. faktör için ,936; 2. faktör için ,846 olarak belirlenmiştir. Cronbach Alpha değeri .7’nin üzerinde olması güvenilirlik için yeterli kabul edilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2017). Öğretmenlere uygulanan ölçeğin güvenilirlik hesaplamalarında ölçeğin tamamının Cronbach Alpha katsayısı ,942, alt boyutlarının 1. faktör için ,915, 2. faktör için ,920 olarak belirlenmiştir ve bu değerler güvenilirlik için yeterlidir. Böylece açımlayıcı faktör analizi ile ölçeği oluşturan maddeler belirlenmiş ve her bir faktörün güvenilirliği ortaya konmuştur.

Faktörlerin ölçeği ne derece açıkladığını ve ölçek yapısının geçerliliğini ortaya koymak için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. LISREL programı yardımıyla doğrulayıcı faktör analizi için Ki kare uyum testi (Chi-Square Goodness, χ^2), Serbestlik derecesi (Degrees of Freedom Sd veya Df), Ki-Karenin serbestlik derecesine oranı (χ^2/Sd), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root 96 Mean Square Error of Approximation, RMSEA), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), Uyum iyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative

Ek. 1.
Toplam Açıklanan Varyans Tablosu

Faktörler	Başlangıç Özdeğerleri			Döndürme Sonrası Özdeğerleri		
	Özdeğer	% Varyans	Toplam Varyans	Özdeğer	% Varyans	Toplam Varyans
1	9,815	54,528	54,528	6,384	35,467	35,467
2	1,050	5,831	60,359	4,481	24,892	60,359
3	,810	4,502	64,861			
4	,760	4,225				
5	,669	3,716				
6	,599	3,328				
7	,570	3,168				
8	,521	2,894				
9	,483	2,681				
10	,430	2,390				
11	,381	2,117				
12	,362	2,009				
13	,344	1,913				
14	,294	1,633				
15	,278	1,544				
16	,238	1,324				
17	,226	1,258				
18	169	,938				

Ek. 2.
Döndürme İşlemi Öncesi ve Sonrası Bileşenler Matrisi Tablosu

Madde No:	Döndürme Öncesi Faktör Yükleri		Döndürme Sonrası Faktör Yükleri	
	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 1	Faktör 2
s14	795		,772	
s16	788		,763	
s15	732		,745	
s17	809		,737	
s13	706		,728	
s11	749		,701	
s10	792		,694	
s12	758		,642	
s9	785		,641	
s18	748		,619	
s8	711		,617	
s4	669			,791
s5	694			,788
s6	710			,663
s1	774			,634
s3	757			,608
s2	669			,604
s7	492			,518

Fit Index, CFI), Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI) ve Artışlı Uyum İndeksi (Incremental Fit Index, IFI) uyum indeksleri incelenmiştir. GFI, CFI, NFI, RFI, AGFI indeksleri için kabul edilebilir uyum değeri 0,90 ve mükemmel uyum değeri 0,95 olarak kabul edilmektedir (Seçer, 2013). RMSEA için ise 0,08 kabul edilebilir uyum ve 0,05 mükemmel uyum değeri olarak kabul edilmiştir.

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile “Sosyoloji Ders Programının Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Ölçeği” ne ait iki faktörlü modelin uyum indeksleri incelenmiş ve ölçeğin uyum indekslerinin anlamlı olduğu görülmüştür ($\chi^2=382,72$, $sd=134$, $p=,00$, $\chi^2/sd=2,856$). Uyum indeksi değerleri ise RMSEA=0,079, NFI=0,971, CFI=0,981, IFI=0,981, AGFI=0,842, GFI=0,876 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu uyum indeksleri modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu ortaya koymuştur. Her bir faktörü temsil eden maddelere ait faktör yükleri 0,78 ile 0,98 arasında değerler

almıştır. Path diyagramı üzerindeki t-değerlerinde kırmızı renkli bir okun bulunmaması maddelerde bir sorun olmadığına işaret etmektedir (Seçer, 2013). Bu nedenle herhangi bir modifikasyon yapılmasına gerek duyulmamaktadır. Faktör yük değerlerine bakıldığında her bir maddenin ,30'un üzerinde değere sahip olduğu görülmektedir.

Öğretmen ve öğrencilere uygulanan, sosyoloji ders programının yetkinlikleri karşılama düzeyini ölçen veri toplama aracı standart maddelere; tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kısmen katılıyorum (3), katılmıyorum (2), kesinlikle katılmıyorum (1) şeklinde beş derecelendirme yapılmıştır. Görüşlerin yorumlanması ve ortalamaların hangi düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla, her bir madde dikkate alınarak tamamen katılıyorum ve katılıyorum “yeterli düzey,” kısmen gerçekleşiyor “orta düzey” ve katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum “yetersiz düzey” olarak belirlenmiştir.

Uygulama

Araştırmada kullanılan öğretmen ve öğrenci ölçeği düzenlemelerin yapılması ve gerekli izinlerin alınmasının ardından uygulanmıştır. Öğretmen ölçeği dijital ortama aktarılarak felsefe grubu öğretmenlerinin ortak gruplarına mail vemesajoluyla gönderilmiştir. Öğretmen adaylarına uygulanan ölçekler formasyon eğitimi esnasında dersin öğretim elemanı tarafından uygulanmıştır. Öğrenci ölçeği uygulamadan önce araştırma yapılacak okullar önceden görüşülerek yöneticilere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve uygulama için randevu alınmıştır. Çoğaltılmış olan ölçekler uygun görülen gün ve saatlerde okullarda uygulanmıştır. Uygulamadan önce dikkat edilmesi gerekenler açıklanmıştır. Anketlerin doldurulması yaklaşık 10–15 dakika sürmüştür. Ölçeklerin çoğaltılması, okullara ulaştırılması ve geri dönüşlerinin sağlanması ise araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Bu araştırma için hazırlanan ölçme aracının ve araştırma sürecinin etik açıdan uygun olduğuna dair Düzce Üniversitesi tarafından (Karar Tarihi: 05.12.2019, No: 2019/100) alınmıştır. Araştırmanın yapıldığı Düzce il merkezindeki Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırmanın yapılabilmesi için izin talep edilmiş ve gerekli izinler alınmıştır. Araştırma izni alındıktan sonra ölçme aracı uygulamaya konulmuştur. Uygulama esnasında öğretmen ve öğrencilere doldurdukları formlardaki bilgilerin sadece araştırma için kullanılacağı, araştırmanın amacının ve katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiştir. Formlara isim yazılmaması istenmiştir. Toplanan veriler kişilerin kim olduğunu belli etmeyecek şekilde sıra numarası verilerek kodlanmıştır.

Tablo 2.
Öğretmen Verilerine Ait Betimsel İstatistikler

	N	Min	Max	\bar{x}	ss	Çarpıklık	Basıklık
Cinsiyet	86	1	2	1,18	,401	1,5	,397
Okul Türü	86	1	5	3,10	,840	1,015	1,446
Kitap Okuma	86	1	4	2,267	,562	,802	,991
İnternet	86	1	5	2,232	1,233	,736	-,769
Öğretmenlik Süresi	86	1	5	2,093	1,919	1,5	1
Öğrenim Durumu	86	2	3	1,383	,292	2,852	6,281
Köşe Yazarı Takibi	86	1	2	1,384	,489	,487	-,1806
Mezuniyet Alanı	86	1	4	1,221	,676	3,450	11,513
Ortalama	86	2,33	5	4,167	,652	-,106	,836

Tablo 3.
Öğrenci Verilerine Ait Betimsel İstatistikler

	N	Min	Max	\bar{x}	ss	Çarpıklık	Basıklık
Cinsiyet	301	1	2	1,46	,499	,127	-1,99
Okul Türü	301	1	3	2,56	,824	-1,376	-,101
Kitap Okuma	301	1	4	2,352	,946	,242	-,828
İnternet	301	1	5	2,34	,901	,920	,539
Sosyal Medya	301	1	3	2,20	,761	,372	-1,190
Kulüp	301	1	3	1,807	,772	,347	-1,246
Ortalama	301	1	5	3,26	,854	-,081	-,215

Verilerin Analizi

Veri toplama aracı olan sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyi ölçeği uygulandıktan sonra verilerin analizinde SPSS 25.0 programı kullanılmıştır. Sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri kişisel özelliklerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için, aritmetik ortalama, standart sapma ve parametrik testlerde T-testi, Anova ve farklılıkların kaynağını bulmak için Tukey Testi,

parametrik olmayan testlerde Mann-Whitney U, Kruskal- Wallis H Testi kullanılmıştır. Öğretmen ve öğrenci görüşlerinin arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır.

Öğretmen verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek üzere farklı değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Elde edilen bu bulgulara göre “öğrenim durumu” ve “mezuniyet” değişkeni dışındaki değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre cinsiyet, görev yapılan okul türü, kitap okuma sıklığı, internet kullanım amacı, öğretmenlikteki süre, köşe yazarı takibi ve genel ortalama çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ve +2 arasındadır ve dağılımlar normaldir (George & Mallery, 2010), bu nedenle değişkenler için parametrik testler uygulanmıştır. Ancak, öğrenim durumu ve mezuniyet değişkenlerinde; öğretmenlerin öğrenim durumlarının büyük çoğunluğunun lisans düzeyinde olması, mezuniyetlerinin de genel olarak sosyoloji olması dağılımın normal dağılım göstermemesine neden olmuş olabilir. Bu iki değişken için non-parametrik testler uygulanmıştır.

Öğrenci verilerinin normalliği sınındığında, çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilebilir aralıkta olduğu görülmektedir (Tablo 3). Bu nedenle tüm değişkenler için parametrik testler kullanılmıştır.

Ek. 3.
Öğretmenlere Göre Sosyoloji Ders Programının Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Düzeyi

	X	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
		F	%	F	%	f	%	F	%	F	%
		1. Toplumsal yaşama etkin ve yapıcı katılımını sağlar.	4,49	56	65,1	22	25,6	4	4,7	2	2,3
2. Çalışma yaşamına etkin ve yapıcı olarak katılımını sağlar.	4,28	45	52,3	27	31,4	9	10,5	3	3,5	2	2,3
3. Toplumsal çatışmaları çözebilme becerisi kazandırır.	4,37	50	58,1	24	27,9	8	9,3	2	2,3	2	2,3
4. Toplumsal yapıları tanımını sağlar.	4,63	62	72,2	20	23,3	2	2,3	-	-	2	2,3
5. Siyasal kavram ve yapıları tanımını sağlar.	4,31	41	47,7	34	39,5	9	10,5	1	1,2	1	1,2
6. Demokratik hayata aktif katılımlarını sağlar.	4,19	38	44,2	30	34,9	14	16,3	4	4,7	-	-
7. Duyularını sözlü ve yazılı ifade etmesini destekler.	4,52	59	68,6	17	19,8	7	8,1	2	2,3	1	1,2
8. Yabancı dilde iletişim kurma becerisini destekler.	2,96	8	9,3	20	23,3	28	32,6	21	24,4	9	10,5
9. Mantıksal düşünme ve modeller, grafikler, tablolar kullanarak sunum yapma becerilerini geliştirir.	3,87	29	33,7	27	31,4	21	24,4	8	9,3	1	1,2
10. Soruları doğru tanımlama ve kanıta dayalı çözüm üretme becerisini destekler.	4,21	39	45,3	31	36	11	12,8	5	5,8	-	-
11. Bilgi ve iletişim teknolojilerini güvenli ve eleştirel bir şekilde kullanabilme becerilerini geliştirir.	4,05	29	33,7	40	46,5	11	12,8	4	4,7	2	2,3
12. Öğrenme eylemini etkin olarak grup halinde düzenleyebilme becerisini geliştirir.	4,22	38	44,2	32	37,2	13	15,1	3	3,5	-	-
13. Öğrenme çabasında ısrarcı olma becerilerini geliştirir.	3,78	26	30,2	28	32,6	21	24,4	8	9,3	3	3,5
14. Öğrenme imkânlarını bilme, süreci planlama ve hedefe ulaşma becerisi kazanmalarını destekler.	4,17	37	43	33	38,4	11	12,8	4	4,7	1	1,2
15. Yeni bilgi ve beceri kazanırken onu bağlama uyarılma becerisi kazandırır.	4,44	46	53,5	25	29,1	13	15,1	1	1,2	1	1,2
16. Yaratıcı ve yeni fikirler bulma becerilerini geliştirir.	4,37	48	55,8	24	27,9	12	14	2	2,3	-	-
17. Plan yapma, proje oluşturma ve onları hayata geçirme becerilerini geliştirir.	4,16	37	43	29	33,7	17	19,8	3	3,5	-	-
18. Kitle iletişim araçlarını kullanarak görüş, deneyim ve duygularını yaratıcı bir şekilde ifade etmelerine olanak sağlar.	4,09	40	46,5	23	26,7	15	17,4	7	8,1	1	1,2
Ölçek Aritmetik Ortalama	4,17										
Doğrudan Karşılanan Yetkinlikler Aritmetik Ortalama	4,4										
Dolaylı Karşılanan Yetkinlikler Aritmetik Ortalama	4,02										

Tablo 4.
Cinsiyete ve Köşe Yazarı Takibine İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

		N	\bar{x}	Ss	sd	T	p
Cinsiyet	Kadın	69	4,21	,59	20	1,001	,329
	Erkek	17	3,99	,86			
Köşe yazarı takibi	Evet	53	4,173	,734	83,19	,123	,903
	Hayır	33	4,157	,502			

$p > ,05$

Bulgular

Öğretmenlere Göre Sosyoloji Ders Programının Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Düzeyi

Öğretmenlerin sosyoloji ders programının yetkinlikleri karşılama düzeyine ilişkin verdikleri yanıtların aritmetik ortalaması 4,17 yani yöntem bölümünde belirlenen düzeylere göre "katılıyorum" şeklinde ve yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. İkinci faktörde yer alan maddelerin aritmetik ortalaması 4,4 ile "tamamen katılıyorum"; birinci faktörde yer alan maddelerin aritmetik ortalaması ise 4,02 ile "katılıyorum" olarak yeterli düzeyde bulunmuştur (Ek.3).

Öğretmen görüşlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi

Öğretmenlerin sosyoloji ders programının yetkinlikleri karşılama düzeyine ilişkin görüşlerinin ikili değişkenler olan cinsiyet (kadın-erkek) ve köşe yazarı takibine (evet- hayır) göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem T-testi ile analiz edilmiş ve 86 kişiden elde edilen verilerin sonuçları Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4'de yer alan bulgulara göre öğretmenlerin sosyoloji ders programının yetkinlikleri karşılama düzeyine ilişkin görüşleri cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir ($t(86)=1,001, p > ,05$). Bu bulgulara dayalı olarak cinsiyetin öğretmenlerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşleri köşe yazarı takip etme durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemiştir ($t(86)=0,123, p > ,05$). Bu bulgulara dayalı olarak köşe yazarı takip etme öğretmenlerin sosyoloji ders programının ortaöğretim

yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir. Öğretmenlerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerinin görev yaptıkları okul türlerine ve kitap okuma sıklığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve sonuçları Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5'de yer alan bulgulara göre farklı okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($F(2,83)=0,152, p > ,05$). Buna göre, farklı okullarda görev yapan öğretmenlerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerinin ortalamaları birbirine yakın değerlerdedir ve her grubun ortalaması "yeterli" aralıktadır. Bu sonuç, öğrencilerin akademik alt yapısının öğretmen görüşlerini etkilemeyebileceği şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin sosyoloji ders programının yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşleri kitap okuma sıklığı durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemiştir ($F(3,82)=1,019, p > ,05$). Bu bulgulara dayanarak kitap okuma sıklığı öğretmenlerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan öğretmenlerin çoğunun (%90,7) lisans ve az bir kısmının (%9,3) yüksek lisans mezunu olması verilerin dağılımında aşırı fark meydana getirmiştir. Öğretmenlerin öğrenim durumu değişkeni normal dağılım göstermediğinden bu değişkene ilişkin öğretmen görüşlerinin analizinde nonparametrik test tekniklerinden Mann-Whitney U testinden yararlanılmıştır. Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6'da yer alan bulgular, öğrenim düzeyi değişkenine göre öğretmen görüşlerinde anlamlı farklılık olmadığını göstermektedir ($U=207,50, p > ,05$). Buna göre öğrenim düzeyi öğretmenlerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir. Çalışmada örneklemini oluşturan öğretmenlerin mezuniyet alanı değişkeninde sosyoloji mezunlarının (%87,2) sayısının, felsefe (%8,1) ve felsefe grubu (%4,7) öğretmenlerine kıyasla çok daha büyük bir grubu oluşturması verilerin dağılımında aşırı fark meydana getirmiştir. Öğretmenlerin mezuniyet alanı değişkeni normal dağılım göstermediğinden bu değişkene ilişkin öğretmen görüşlerinin analizinde nonparametrik test tekniklerinden Kruskal-Wallis testinden yararlanılmıştır. Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 5.
Okul Türü ve Kitap Okuma Sıklığı Değişkenine Göre Anova Sonuçları

	Değişkenler	N	\bar{X}	Ss	VaryansKaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
Okul Türü	Meslek Lisesi	12	4,185	,645	Gruplar arası	,131	2	,066	,152	,860
	Anadolu Lisesi	63	4,146	,693	Grup içi	35,961	83	,433		
	Diğer	11	4,263	,405	Toplam	36,093	85			
	Toplam	86	4,167	,652						
Kitap Okuma Sıklığı	Hiç	3	4	,309	Gruplar arası	1,297	3	,432	1,019	,389
	Ayda 1	59	4,136	,657	Grup içi	34,796	82	,424		
	Ayda 2	22	4,323	,557	Toplam	36,093	85			
	Ayda 3 ve Üzeri	2	3,611	1,729						
	Toplam	86	4,167	,652						

$p > ,05$

Tablo 6.
Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	N	Sıralama Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Lisans	78	44,84	3497,50	207,50	,120
Yüksek Lisans	8	30,44	243,50		

$p > ,05$

Tablo 7.
Mezuniyet Alanı Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Mezuniyet Alanı	N	Sıralama Ortalaması	χ^2	Df	p
Sosyoloji	75	44,43	1,080	2	,583
Felsefe	7	40,14			
Felsefe Grubu	4	32			

$p > ,05$

Tablo 7'de yer alan bulgulara göre, öğretmenlerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşleri mezuniyet alanları değişkenine göre anlamlı farklılık

göstermemektedir ($\chi^2 = 1,080, p > ,05$). Bu bulgulara dayalı olarak mezuniyet alanı öğretmenlerin sosyoloji ders programının orta-öğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir.

Öğrencilere Göre Sosyoloji Ders Programının Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Düzeyi

Öğrencilerin sosyoloji ders programının yetkinlikleri karşılama düzeyine ilişkin verdikleri yanıtların aritmetik ortalaması 3,27 "kısmen katılıyorum" yani yöntem bölümünde belirlediğimiz düzeylere göre "orta" düzeyde olduğu görülmektedir. İkinci faktörde bulunan maddelerin ortalaması 3,39, birinci faktörde bulunan maddelerin ortalaması 3,19 "kısmen katılıyorum" orta düzey olarak bulunmuştur (Ek.4).

Öğrencilerin Kişisel Özelliklerine Göre Sosyoloji Ders Programının Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Düzeyi

Kişisel değişkenler olarak; cinsiyet, okul türü, kitap okuma sıklığı, internet kullanım amacı, sosyal medya kullanma, okul kulüplerine katılma seçilerek analize tabi tutulmuştur. Tüm değişkenler normal dağılım gösterdiği için parametrik testler uygulanmıştır. Öğrencilerin sosyoloji ders programının yetkinlikleri karşılama düzeyine ilişkin görüşlerinin cinsiyete ve okul türlerine göre

Ek. 4.
Sosyoloji Ders Programının Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Düzeyine İlişkin Öğrenci Görüşleri

	X	Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
		F	%	F	%	F	%	f	%	F	%
		1. Toplumsal yaşama etkin ve yapıcı katılımımı sağlar.	3,30	51	16,5	74	24,5	105	34,8	59	19,5
2. Çalışma yaşamına etkin ve yapıcı olarak katılımımı sağlar.	3,16	37	12,3	77	25,5	101	33,4	71	23,5	16	5,3
3. Toplumsal çatışmaları çözebilme becerisi kazandırır.	3,43	58	19,2	88	29,1	91	30,1	55	18,2	10	3,3
4. Toplumsal yapıları tanımamı sağlar.	3,81	84	27,8	118	39,1	68	22,5	23	7,6	9	3
5. Siyasal kavram ve yapıları tanımamı sağlar.	3,45	68	22,5	84	27,8	82	27,2	52	17,2	16	5,3
6. Demokratik hayata aktif katılımımı sağlar.	3,14	47	15,6	70	23,2	83	27,5	83	27,5	19	6,3
7. Duyularını sözlü ve yazılı ifade etme becerimi destekler.	3,47	67	22,2	85	28,1	87	28,8	48	15,9	15	5
8. Yabancı dilde iletişim kurma becerimi destekler.	2,5	29	9,6	41	13,6	42	13,9	129	42,7	61	20,2
9. Mantıksal düşünme ve modeller, grafikler, tablolar kullanarak sunum yapma becerilerimi geliştirir.	3,09	42	13,9	63	20,9	97	32,1	81	26,8	19	6,3
10. Soruları doğru tanımlama ve kanıta dayalı çözüm üretme becerimi destekler.	3,36	53	17,5	86	28,5	94	31,1	56	18,5	13	4,3
11. Bilgi ve iletişim teknolojilerini güvenli ve eleştirel bir şekilde kullanabilme becerilerimi geliştirir.	3,34	59	19,5	83	27,5	79	26,2	64	21,2	17	5,6
12. Öğrenme eylemini etkin olarak grup halinde düzenleyebilme becerimi geliştirir.	3,25	45	14,9	75	24,8	109	36,1	57	18,9	16	5,3
13. Öğrenme çabasında ısrarcı olma becerimi geliştirir.	3,19	42	13,9	74	24,5	102	33,8	67	22,2	17	5,6
14. Öğrenme imkânlarını bilme, süreci planlama ve hedefe ulaşma becerimi destekler.	3,27	51	16,9	78	25,8	95	31,5	59	19,5	19	6,3
15. Yeni bilgi ve beceri kazanırken onu bağlama uyarlama becerimi geliştirir.	3,37	52	17,2	89	29,5	95	31,5	50	16,6	16	5,3
16. Yaratıcı ve yeni fikirler bulma becerilerimi geliştirir.	3,34	59	19,5	85	28,1	83	27,5	49	16,2	26	8,6
17. Plan yapma, proje oluşturma ve onları hayata geçirme becerimi geliştirir.	3,17	47	15,6	77	25,5	86	28,5	64	21,2	28	9,3
18. Kitle iletişim araçlarını kullanarak görüş, deneyim ve duygularımı yaratıcı bir şekilde ifade etmeme olanak sağlar.	3,16	47	15,6	75	24,8	84	27,8	71	23,5	25	8,3
Ölçek Aritmetik Ortalama			3,27								
Doğrudan Karşılanan Yetkinlikler Aritmetik Ortalama			3,39								
Dolaylı Karşılanan Yetkinlikler Aritmetik Ortalama			3,19								

Tablo 8.
Cinsiyete ve Okul Türü Değişkenine İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

		N	\bar{x}	ss	Sd	T	p
Cinsiyet	Kız	161	3,274	,856	295	,172	,863
	Erkek	141	3,258	,853			
Okul Türü	Sosyal Bilimler Lisesi	65	3,414	,883	98,225	1,529	,129
	Anadolu Lisesi	237	3,227	,842			

$p > ,05$

anlamli farklılık gösterip göstermediği 302 kişiden elde edilen veriler üzerinden araştırılmıştır. Bağımsız örneklem t-Testi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8'de yer alan t-Testi sonuçlarına göre öğrencilerin sosyoloji ders programının yetkinlikleri karşılama düzeyine ilişkin görüşleri cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir ($t(302)=0,172$; $p > ,05$). Bu bulgulara dayalı olarak cinsiyetin öğrencilerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t(302)=1,529$; $p > ,05$). Bu bulgulara dayalı olarak öğrencilerin Sosyal bilimler lisesinde okumaları veya Anadolu lisesinde okumaları onların sosyoloji ders programının yetkinlikleri karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir. Öğrencilerin, sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerinin kitap okuma sıklığı, interneti kullanım amacı, sosyal medya kullanımı ve sosyal etkinliklere katılım değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık

gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile araştırılmış ve sonuçları Tablo 9' da gösterilmiştir.

Öğrencilerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşleri, aylık kitap okuma sıklığına göre anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur ($F(3,298)=3,674$, $p < ,05$). Buna göre aylık okunan kitap sayısı öğrencilerin sosyoloji programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olduğu söylenebilir. Farklı kaynağını belirlemek için yapılan posthoc testine göre fark; ayda hiç kitap okumayanlar ile ayda bir kitap okuyanlar arasında ayda bir kitap okuyanların lehine, ayda hiç kitap okumayanlar ile ayda iki kitap okuyanlar arasında ayda iki kitap okuyanlar lehine ve ayda hiç kitap okumayanlar ile ayda üç kitap okuyanlar arasında ayda üç kitap okuyanlar lehine olduğu görülmüştür. Buna göre kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin, sosyoloji ders programının ortaöğretim yeterliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerinin, kitap okumayan öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin interneti kullanım amacına göre sosyoloji ders programının yetkinlikleri karşılama düzeyine ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F(4,296)=0,849$, $p > ,05$).

Öğrencilerin sosyal medya kullanma değişkenine göre öğrencilerin görüşlerinde bir farklılık yoktur ($F(2,299)=0,226$, $p > ,05$). Buna göre, sosyal medyayı kullanma öğrencilerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir.

Okul kulüplerine katılma değişkenine göre öğrencilerin görüşlerinde anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($F(2,299)=1,22$, $p > ,05$). Buna göre, okul kulüplerine katılım öğrencilerin sosyoloji

Tablo 9.
Kitap Okuma Sıklığı, İnterneti Kullanım Amacı, Sosyal Medya Kullanımı ve Okul Kulüplerine Katılım Değişkenlerine Göre Anova Sonuçları

	Varyans kaynağı	N	\bar{x}	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	F
Kitap Okuma Sıklığı	1. Hiç	58	2,945	,785	Gruplar arası	7,813	3	2,604	3,674	,013	1-2
	2. Ayda 1	121	3,303	,819	Grup içi	211,267	298	,709			1-3
	3. Ayda 2	81	3,378	,893	Toplam	219,080	301				1-4
	4. Ayda 3 ve üzeri	42	3,393	,882							
	Toplam	302	3,267	,853							
İnterneti Kullanım Amacı	Araştırma	34	3,46	,84	Gruplar arası	2,48	4	,199	,849	,495	
	Sosyal Medya	178	3,23	,85	Grup içi	216,45	296	,436			
	Eğlence	47	3,23	,74	Toplam	218,94	300				
	İletişim	36	3,38	,99							
	Diğer	6	3	1,07							
	Toplam	301	3,27	,85							
Sosyal Medya Kullanımı	Evet	63	3,331	,826	Gruplar arası	,330	2	,165	,226	,798	
	Hayır	114	3,245	,872	Grup içi	218,750	299	,732			
	Bazen	125	3,254	,855	Toplam	219,080	301				
	Toplam	302	3,267	,853							
Okul Kulüplerine Katılım	Evet	125	3,352		Gruplar arası	1,773	2	,887	1,220	,297	
	Hayır	111	3,179		Grup içi	217,307	299	,727			
	Bazen	66	3,25		Toplam	219,080	301				
	Toplam	302	3,267								

ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olmadığı söylenebilir.

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Sosyoloji Ders Programının Ortaöğretim Yetkinliklerini Karşılama Düzeyi Arasındaki İlişki

Öğretmen ve öğrencilerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerinin arasındaki ilişkiyi Pearson Korelasyon analizi ile test edilmiş ve sosyoloji ders programının ortaöğretim yeterliklerini karşılama düzeyine ilişkin öğretmen ile öğrenci görüşleri arasında pozitif yönde, düşük düzeyde bir ilişki ($r = .060, p > .05$) bulunmuştur. Sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında düşük düzeyde ama aynı yönde hareket eden bir ilişki bulunduğu söylenebilir.

Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgulara göre ulaşılan sonuçlar şu şekildedir. Öğretmenlere göre sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini yeterli düzeyde karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyini belirlemeye yönelik hazırlanan ölçme araçındaki sorulara "katılıyorum" düzeyinde olumlu yaklaşarak görüş belirtmişlerdir. Öğretmenler yüzyılımızın ortaöğretim yetkinliklerinin sosyoloji dersi ile ilgili olan kısmının uygulanan sosyoloji ders programıyla yeterli düzeyde karşılandığı inancında oldukları belirlenmiştir. Bu bağlamda sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama yeterliğine sahip olduğu söylenebilir.

Alanyazında öğretim programlarının yetkinlikleri karşılama düzeyini belirlemeye yönelik sadece bir çalışma bulunmuştur. Otuz ve ark. (2018) tarafından yapılan bu araştırmada sosyal bilgiler öğretim programının anahtar yetkinliklerle ilişkisi araştırılırken programda yer alan 26 temel beceri ve 18 değer anahtar yetkinliklerle ilişkisine de bakılmıştır. Araştırma sonuçları öğretim programının beceri boyutunda en fazla matematiksel yetkinlik ve bilim teknolojide temel yetkinliğin, ikinci olarak sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliğin, üçüncü olarak ise inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğinin yer aldığı diğer becerilerin ise çok az ya da hiç yer almadığı şeklindedir. Bu sonuç yapılan bu araştırmanın sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Sosyoloji ders programı doğrudan karşılanan yetkinliklerden olan sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliği karşılamada dolaylı karşılanan yetkinliklerden olan matematik ve inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliklerine göre daha başarılı bulunmuştur. Bunun nedeni sosyal bilgiler öğretim programının 2017 yılında, beceri ve yetkinlik alanlarını içerme amacıyla hazırlanmış olması olabilir.

Öğretmenlere göre sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyinin cinsiyet, görev yapılan okul türü, kitap okuma sıklığı, internet kullanım amacı, mesleki deneyim, köşe yazarı takibi, mezuniyet alanı ve öğrenim durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguya göre öğretmenlerin kişisel özellikleri onların sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden değişkenler olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin kişisel özelliklerinin farklı olmasına rağmen konuya ilişkin görüşlerinin aynı olması anlamlı bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Öğrencilere göre sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini orta düzeyde karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçta öğrenciler, sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyini yeterli görmedikleri anlaşılmıştır. Öğrenciler 21.yüzyılın gerektirdiği yetkinlik ve becerileri öğrencilere

kazandıracak sosyoloji ders programının geliştirilmesi gerektiği inancındadırlar. Yetkinlikleri karşılama düzeyini öğrenci görüşlerini dikkate alarak ölçen çalışma alanyazında bulunmamaktadır. Ancak hayat boyu öğrenme eğiliminin araştırıldığı çalışmalarda bireylerin yetkinliklere sahip olma düzeyi ölçülmüştür. Bu çalışmalarda öğretim programlarının yetkinlikleri karşılama düzeyi değil farklı eğitim kademelerinde bulunan öğrencilerin hayat boyu öğrenme eğilimlerinin ne düzeyde olduğu ya da hayat boyu eğilimlerinin farklı alanlarla ilişkisi araştırılmıştır. Bu çalışmalar bir nevi öğretim programlarının yetkinlikleri karşılama düzeylerinin sonucunu yansıtmaktadır. Hayat boyu öğrenme ile ilgili bu araştırmalarda; lise düzeyinde hayat boyu öğrenme eğilimlerinin ölçülmediği görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin hayat boyu öğrenme eğilimlerini orta düzeyde; Aslıtürk (2019) ise iyi düzeyde bulmuştur. Üniversite öğrencilerinin hayat boyu öğrenme eğilimleri; Coşkun (2009) dışında yapılan çalışmaların çoğunda öğrencilerin hayat boyu öğrenme eğilimi yüksek ya da iyi düzeyde bulunmuştur. Öğrencilere göre sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini orta düzeyde karşıladığını gösteren bu çalışma Bayram (2019) ve Coşkun (2009)'un çalışmasıyla tutarlık göstermekle birlikte diğer çalışmaların sonuçlarıyla tutarlılık göstermemektedir. Bu durum sosyoloji ders programı dışındaki öğretim programlarının bu yetkinlikleri karşıladığı ya da üniversite eğitiminde öğrencilerin bu yetkinlikleri geliştirdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilere göre sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyinin cinsiyet, okul türü, interneti kullanım amacı, sosyal medyada görüş ve duygularını paylaşma ve okul kulüplerine katılma değişkenlerine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda öğrencilerin cinsiyet, okul türü, interneti kullanım amacı, sosyal medyada görüş ve duygularını paylaşma ve okul kulüplerine katılma değişkenleri onların sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki etmediği belirlenmiştir. Ancak aylık okunan kitap sayısı öğrencilerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşlerine etki eden bir değişken olarak bulunmuştur. Kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama düzeyine ilişkin görüşleri kitap okumayan öğrencilere göre daha olumlu olarak bulunmuştur. Böylece aylık olarak bir ve daha fazla kitap okuyan öğrenciler sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama konusunda daha iyimserken hiç kitap okumayan öğrenciler sosyoloji ders programının ortaöğretim yetkinliklerini karşılama konusunda daha karamsar oldukları belirlenmiştir. Bu sonuç, öğrencilerin hayat boyu öğrenme eğilimlerinin ölçüldüğü çalışmalarla benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir. Örneğin cinsiyet değişkeni açısından; Kozikoğlu (2014) hayat boyu öğrenme eğiliminin farklılık oluşturmadığını, Aslıtürk (2019) ve Coşkun (2009) ise hayat boyu öğrenme eğilimlerinin kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Ekşioğlu ve ark. (2017) ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre hayat boyu öğrenme eğilimlerini daha düşük bulmuştur. Bu farklı sonuçlar cinsiyetin anlamlı bir değişken olmadığı fikrini güçlendirmektedir. Benzer çalışmalarda okul türüdeğişkeninde; Karakuş (2013) öğrencilerin hayat boyu öğrenme eğilimlerinde farklılık bulamazken Adabaş ve Kaygın (2016) matematik ve bilim teknolojide yetkinlik, yabancı dillerde iletişim ve kültürel farkındalık ve ifade yetkinlik alanlarında sosyal bilim öğrencilerinin daha düşük puan aldıklarını bulmuştur. Bu sonuçlar sosyal bilimlerde okutulan derslerin yetkinlik gelişimine etkisinin az olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, düşük düzeyde, pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Görüşler aynı yönde hareket etmekle birlikte öğrenci görüşleri ortalamaları ölçeğin tamamında ve iki alt boyutunda yaklaşık olarak 1 puan daha düşüktür. Öğrenci ve öğretmenlere göre sosyoloji ders programı ile doğrudan karşılanan yetkinliklerin puanı dolaylı olarak karşılanan yetkinliklerden daha yüksektir. Yegen (2019), sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterliklerini öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirdiği yüksek lisans tezinde, öğretmenlerin değerlendirmesini öğrencilerin değerlendirmesine göre anlamlı düzeyde daha yüksek yani öğretmenlerin kendilerini daha yeterli gördükleri bulunmuştur. Bu sonuç araştırmanın sonuçlarıyla tutarlıdır. Öğretmenlerin öğretim programına ve ders kitabına daha hâkim olması nedeniyle daha geniş bir perspektifle değerlendirme yaptıkları ya da yapılan çalışmayı öz değerlendirme olarak algılayarak kendilerini daha olumlu olarak değerlendirdikleri şeklinde açıklanabilir. Ölçeklerden alınan puanlarda doğrudan karşılanan yetkinliklerin daha yüksek birinci dolaylı olarak karşılanan yetkinliklerin daha düşük puanda olması yapılan diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Akta (2019), öğretmen adaylarının hayat boyu öğrenme yeterliklerine ilişkin algılarını incelediği çalışmasında üniversite öğrencileri benzer puanları almışlar ve ikinci faktörde yer alan maddeler daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuç diğer öğretim programlarının da ikinci faktörde yer alan yetkinliklere odaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Öğretmen ve öğrenciler sosyoloji ders programı ile doğrudan karşılanan yetkinlikler olan; anadilde iletişim ve sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklerin yeterli düzeyde karşılandığını belirtmişlerdir. Araştırmacılara bu sonuçları alternatif araştırma yöntemleriyle karşılaştıracak ve derinlemesine inceleyecek çalışmalar yapmaları tavsiye edilebilir. Öğrenciler sosyoloji ders programı ile dolaylı karşılanan yetkinlikler olan; yabancı dillerde iletişim, matematik ve bilim/teknolojide yetkinlik, dijital kullanım, öğrenmeyi öğrenme, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerinin yeterli düzeyde karşılanmadığını belirtmişlerdir. Öğretmen görüşlerinde de doğrudan karşılanan yetkinliklere kıyasla dolaylı karşılanan yetkinlikler daha düşük düzeydedir.

Yabancı dillerde iletişim yetkinliğinin karşılanabilmesi için yabancı kültürleri ya da aynı toplumun içinde yaşayan diğer toplulukları tanımının önemine vurgulayan çalışmalar yapılabilir. Ayrıca farklı lisansları öğrenmenin bireye ve topluma katkısını sergileyen işbirlikli çalışmalar tasarlanabilir. Matematik ve bilim/teknolojide yetkinlik için; sosyoloji ders programında bulunan kuramsal içerik, görsel unsurlar, öğretim teknolojileri ve gerçek hayattan örneklerle desteklenebilir. Dijital yetkinlik alanının karşılanabilmesi için; sosyoloji ders programının dijital kullanımının zararları vurgusunun, dijital okuryazarlık becerisinin kazandırmasına dönüştürülmesi önerilmektedir. Öğrenmeyi öğrenme yetkinliğinin karşılanabilmesi için; performans ödevleri, proje çalışmalarını gibi bireysel ve grup çalışmalarının niceliği ve niteliği artırılabilir. İnişiyatif alma ve girişimlik yetkinliğinin karşılanabilmesi için; sosyal sorumluluk projelerine ve okul için kulüp çalışmalarına katılım sosyoloji dersi kapsamında ele alınarak bu dersin hayatla okul arasında köprü işlevi görmesi sağlanabilir. Kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğinin karşılanabilmesi için; öğrencilere görüş ve duygularını kendilerine özgü şekil ve üslupla yaratıcı şekilde sunacakları dijital ve gerçek hayat durumları sunulabilir. Araştırmacılara

yönelik olarak, yetkinliklerin sosyal bilim alanlarında program ve uygulama boyutunu ölçen çalışmaların yapılması, yetkinliklerin geliştirilmesine olanak tanıyan, kazanımlarla uyumlu proje örnekleri hazırlanması önerilebilir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan (Karar Tarihi: 05.12.2019, No: 2019/100) alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – Ü.G.O.; Tasarım – Ü.G.O, A.A.; Denetleme – A.A.; Kaynaklar – Ü.G.O.; Veri Toplanması ve/veya İşlenmesi – Ü.G.O.; Analiz ve/veya Yorum – Ü.G.O, A.A.; Literatür Taraması – Ü.G.O.; Yazıyı Yazan – Ü.G.O.; Eleştirel İnceleme – A.A.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from Düzce University Scientific Research and Publication Ethics Committee (Decision Date: 05.12.2019, No: 2019/100).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – Ü.G.O.; Design – Ü.G.O, A.A.; Supervision – A.A.; Materials – Ü.G.O.; Data Collection and/or Processing – Ü.G.O.; Analysis and/or Interpretation – Ü.G.O, A.A.; Literature Review – Ü.G.O.; Writing – Ü.G.O.; Critical Review – A.A.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The authors declare that this study had received no financial support.

References

- Adabaş, A., & Kaygin, H. (2016). Life long learning key competence levels of graduate students. *Universal Journal of Educational Research*, 4(12A), 31–38. [\[CrossRef\]](#)
- Akbaş, O., & Özdemir, S. M. (2002). Avrupa birliğinde yaşam boyu öğrenme. *Milli Eğitim Dergisi*, 155(156), 112–126.
- Aksoy, M. (2013). Kavram olarak hayat boyu öğrenme ve hayat boyu öğrenmenin avrupa birliği serüveni. *Bilgi*, 64, 23–48.
- Akta, Y. K. (2019). *Beden Eğitimi Branşı ve Diğer Branşlardaki Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Yeterliklerine İlişkin Algılarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi.
- Alican, N. (2007). *Ankara Liselerinde Sosyoloji Dersi Veren Sosyoloji Öğretmenlerinin Sosyoloji Dersleri ile İlgili Yaklaşımları: Ankara Liselerinde Sosyoloji Öğretiminde Karşılaşılan Çok Boyutlu Sorunlar*. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Anık, M. (2008). Lise sosyoloji ders kitapları üzerine eleştirel bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(16), 145–191.
- Aslıtürk (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ile Yabancı Dil Olarak İngilizce Dersine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi.
- Banoğlu, K., & Baş, Y. (2012). Sosyoloji dersi öğrenci algılarının derse verilen önem, sosyal kazanım ve öğrenme ortamı boyutları açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 31–44.
- Bayram, G. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Okul Yaşam Kalitesi Algısı ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi.
- Bulut, Y. (2008). Türkçe sosyoloji ders kitapları hakkında bibliyografik bir değerlendirme. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (11), 353–404.
- Can, A. (2014). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Pegem Akademi Yayınları.
- Chatel, E. (2009). Sociology in French high schools: The challenge of teaching social issues. *JSS-E-Journal of Social Science Education*, 8(4), 57–65.

- Coşkun, Y. D. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi.
- DeCesare, M. (2005). 95 years of teaching high school sociology. *Teaching Sociology*, 33(3), 236–251. [CrossRef]
- DeCesare, M. A. (2002). The lesson to be learned: The past troubles and future promise of teaching high school sociology. *Teaching Sociology*, 30(3), 302–316. [CrossRef]
- Durkheim, E. (2016). *Ahlak Eğitimi*. (çev. O. Adanır), Say Yayınları.
- Ekşioğlu, S., Tarhan, S., & Çetin Gündüz, H. (2017). Yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile özyetkinlik beklentisi ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(5), 1925–1940.
- EURODICE. (2000). *Lifelong learning: The contribution of education systems in the Member States of the European Union, results of the EURYDICE, survey, march, 156*. EURODICE. https://www.sel-gipes.com/uploads/1/2/3/3/12332890/2000_eurydice_-_lifelong_learning_the_contribution_of_education_systems.pdf (Erişim Tarihi: 13.03.2020)
- European Council [EC] (2006). Recommendation of the European Parliament of the Council of 18 December 2006 on key competences for life long learning. *Official Journal of the European Union (OJL)* 394, 10-18. <http://data.europa.eu/eli/reco/2006/962/oj> (Erişim Tarihi: 10.03.2020).
- Fındıkoğlu, Z. F. (1959). Bizde sosyoloji ve birkaç meselemiz. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2(13–14), 137–149.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference. 17.0 Update*. (10th ed), Pearson.
- Güleç, İ., Çelik, S., & Demirhan, B. (2012). Yaşam boyu öğrenme nedir? Kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 34–48.
- Günindi, Y., Altun, T., Argon, T., Ayas, C., Baştürk, S., Birel, F. K., Elma, C., Genç, M.G., Gültekin, F., Kiroğlu, K., Memişoğlu, S. P., & Oğuz, E. (2017). Eğitimin felsefi temelleri. İçinde (ed. K. Kiroğlu, & C. Elma), *Eğitim Bilimine Giriş*. (3. Baskı), Pegem Akademi Yayınları, 44–72.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (4. Baskı), Seçkin Yayınları.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*. Prentice Hall Pearson Education.
- Kabakçı, E. (2011). Fransa'da sosyolojinin tarihi gelişimi ve fransız üniversitelerinde bugünkü sosyoloji müfredatı. *Sosyoloji Dergisi. Journal of Sociology*, 23, 43–61.
- Karakuş, C. (2013). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 26–35.
- Kozikoğlu, İ. (2014). Üniversite ve meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme yeterliklerinin incelenmesi. *Öğretim Teknolojileri & Öğretmen Eğitimi Dergisi*, 3(3).
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1935). *Lise Müfredat Programı*. Devlet Matbaası.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1938). *Lise Programı*. Devlet Matbaası.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1957). *Lise Programı*. Maarif Basımevi.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1976). *Lise Programı*. MEB Yayinevi.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2009). *Lise Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*. MEB Yayınları.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2018). *Felsefe Dersi Öğretim Programı*. MEB Yayinevi.
- NRW. (2015). *Kern Lehrplan für das Abendgymnasium und Kolleg in Nordrhein-Westfalen: Soziologie*. (1. Auflage). Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen.
- Okay, Y. (2019). Sosyoloji'nin öğretmen okullarında ders olarak okutulmasına yönelik görüşler: İbrahim Alaaddin Gövsa ve Hilmi Ziya Ülken. *Mevzu-Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 263–278.
- Otuz, B., Görkaş Kayabaşı, B., & Ekici, G. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı beceri ve değerlerinin anahtar yetkinlikler açısından analizi. *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 11(4), 2017, 944–972.
- Şavran, T., Suğur, S., Yeşildağ, H., Akarçay, E., Gökalp, E., Karkıner, N., Sündal, F., Kartal, B., & Gökktuna Yaylacı, F. (2013). Toplum, Bilim ve Yöntem. İçinde (ed. N. Suğur), *Sosyolojiye Giriş*. (4. Baskı), Açıköğretim Yayınları, 2–31.
- Seçer, İ. (2013). *SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi*. (1. Baskı), Anı Yayıncılık.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*. (4. Baskı), Ankara Üniversitesi Basımevi.
- TYÇ. (2016a). *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine Dair Tebliğ*. T. C. Resmi Gazete.
- TYÇ. (2016b). *Türkiye Yeterlilik Çerçevesi*. <http://tyc.gov.tr/sozluk/anahtar-yeterlilikler-11.html> (Erişim Tarihi: 13.03.2020).
- Ülken, H. Z. (2008). *Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları*. (1. Baskı), Kitabevi Yayınları.
- Üstündağ, İ. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ortaöğretim Düzeyinde Sosyolojik Öğretimi*. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (2015). Sosyoloji eğitimi ve toplumsal faydaları. *Journal of Turkish Studies*, 10(14), 753–768. [CrossRef]
- Yegen, M. (2019). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterliliklerinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Bartın Üniversitesi.
- Zabun, B. (2012). Türkiye'de sosyoloji dersi öğretim programlarının amaç ve içeriklerinin toplumsal değişmeye paralel olarak değişimi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty*, 32(1), 157–170.
- Zabun, B., & Berber, Ş. (2013). İdeolojik Sosyoloji Öğretimi: Halk Fırkası Programı Doğrultusunda Yazılan İlk Ders Kitabı (Necmeddin Sadak). *7. Ulusal Sosyoloji Kongresi Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar Bildiri Kitabı*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 65–72.

Extended Abstract

Purpose: Sociology education aims to enable individuals to understand the structure of society, to adapt to social life, to be able to discuss and find solutions to social problems to achieve a better society, and to be active citizens by applying a democratic lifestyle. Sociology is one of the most recent social science in France, Germany, Turkey, and the United States that was institutionalized and studied at the secondary level in the 19th century. At the secondary education level, skills such as reasoning and questioning were generally emphasized and considered as a bridge that carries school to real life. The 21st century, a period in which technology and the speed of social change have increased enormously led to changes to be reconstructed with the philosophy of lifelong learning and learning to learn, gained substantial importance.

The European Commission has published a declaration stating which skills each individual should have by defining the key competencies learners should gain and how training programs will provide this acquisition. These competencies are communication competence in the mother tongue, communication competence in a foreign language, mathematics, science/technology competence, digital competence, learning to learn competence, social and civic competence, initiative and entrepreneurship competence, cultural awareness, and expression competence. Turkey accepted the decision of the European Commission and created its qualification framework and then adapted to a great range of education policies such that the renewed education programs were enriched with the universal key competencies.

The curriculum changes in 2018 did not include the sociology curriculum so the current sociology curriculum has been used since 2009. Determining the meeting level of the key competencies in the sociology curriculum, which aims to educate individuals according to the 21st-century demands, is considered crucial in the relevant literature. Research indicates that the sociology curriculum has lost importance in secondary education, and it does not draw attention in academic studies. Therefore, this study intends to determine the meeting level of the secondary education competencies of the sociology curriculum, based on the opinions of teachers and students. Also, it aims to figure out whether the teachers' and students' views are correlated or differ according to their characteristics.

Method: The research employed 91 philosophy teachers/prospective teachers and 330 high school students having a sociology course as an elective in the 2019–2020 academic year at Düzce province. The survey research design was carried out as a quantitative approach and, the data were collected through the “The Sociology Curriculum Evaluation in Terms of Qualification of Secondary School Competency Levels Questionnaire,” designed by the researcher. After descriptive and confirmatory factor analysis, there existed two subsections in the measurement tool named directly met competencies and indirectly met competencies with sociology course. The directly met competencies are communication in the mother tongue and social and civic competences. The indirectly met competencies are communication in foreign languages, mathematical competence and basic competences in science and technology, digital competence, learning to learn, sense of initiative and entrepreneurship, and cultural awareness and expression. Descriptive statistics, parametric tests (*t*-test, analysis of variance), non-parametric tests (Mann-Whitney *U*, Kruskal-Wallis *H*), and Pearson Correlation Test were employed in order to analyze the data.

Results: The results reveal that, according to teachers, the sociology curriculum meets the secondary education competencies directly or indirectly at a sufficient level. Besides, teachers' views do not differ significantly according to personal characteristics (gender, type of school, the regularity of reading, internet use, professional experience, following a columnist, graduation domain, and educational status). It is seen that personal characteristics are not a variable that affects teachers' opinions.

According to student data, the sociology curriculum does not meet the secondary education competencies directly or indirectly at a sufficient level. Besides, according to personal characteristics (gender, type of school, internet use, professional experience, following a columnist, graduation domain, and educational status), student views do not differ significantly except the regularity of reading. In other words, students who read more frequently express a positive opinion. Also, that there is no significant relationship between teacher and student opinions.

Discussion and Conclusion: To sum up, the research data indicate that the sociology curriculum meets the key competencies at a sufficient level according to teachers while not at a sufficient level according to students. Also, indirectly met competencies had a lower score than directly met competencies. Also, students data reveals that the sociology curriculum should be improved to ensure the competencies and skills required by the 21st century. A new curriculum design or improvements in the existing sociology curriculum could help to consist a greater correspondence with the 21st-century key competencies. For instance, collaborative activities that emphasize the importance of being familiar with foreign cultures or languages in the same community could be developed.

The teachers could use up-to-date data and current events instead of theoretical information. In other words, real-life situations can be presented where students could express their ideas and feelings creatively. The quantitatively and qualitatively enriched individual and group work assignments supervised within the scope of the sociology lesson could be presented, such as participation in social responsibility projects and in-school club activities so that sociology can serve as a bridge between life and school. Also, lessons can be supported by instructional technologies.